

KÄSITÖÖ JA KUNSTIÕPETUSE METOODIKA

Koostaja: Amino Põldaru

Erinevad definitsioonid ja selgitused

Kunst on kommunikatsioonivahend, mille põhieesmärk on tugevdada isiksuse eneseväärikust ja enesehinnangut, põhiline on oma käega tehtust saadud rõõm ja rahulolu. Kesksel kohal on loomisprotsess, mille kestel tegija väljendab ennast ja oma tundeid.

- Kunst on maailma (ka mõtete ja tunnete) tõlgendamisevahend värvide, vormide või materjalide abil.
- Kujutav kunst on suhtlemisvorm.
- Kunsti abil on võimalik enda jaoks maailma mõtestada, oma meeli ja tegevusoskusi arendada. Kunst on esteetilise lisaväärtuse andmine tarbeesemele või ruumile.
- Kunst on tehniliste oskuste omandamine (joonistamine, maalimine, meisterdamine, õmblemine, kudumine...) millegi loomiseks.
- Kunst on oskus kunsti mõista, vaadelda, kunstiteostest vestelda kirjeldades värve ja meeleolu.
- Kunst ja käsitöö keskendub alustatud tegevusele ja eeldab lõpetatust.
- Võimaldab luua esemeid kasutades erinevaid tehnikaid ja materjale ning rääkida asjade otstarbest.
- Võimaldab jäljendada või ise luua oma nägemusele vastavad sobivad motiivid või vahendid eseme kaunistamiseks.
- Käsitöö on esemete valmistamine käsitsi (kogu protsess või osa protsessist) või masinaga, mis nõuab oskust (õmblusmasin, kudumismasin). On seotud kunstiga, olles ise kunst.

Kunstikasvatuse eesmärkideks on eelkõige enda täiustamine ja loovuse arendamine, sotsiaalne avatus ja teadlikkus kunstist ning kunstipärandi edasikandmine.

Õpetamine ja õppimine

Õpetamise ja õppimise käsitused on seotud õpetaja uskumusest või kujutlusest õppimise viiside kohta. On kaks õpetamismudelit: traditsiooniline ja progressiivne ehk konstruktivistlik lähenemine õpetamisele (Chan & Elliott, 2004).

Traditsiooniline lähenemine rõhutab kindlate teadmiste ja oskuste õppimise tähtsust. Selle suuna esindajad on veendunud, et õpilased, kes omandavad vajalikud oskused ja faktiteadmised, on võimelised olema loovad. Õpitakse töövõtteid, oskusi ja toimetulekut. Õpitu põhjal õppija loob ja kombineerib omandatud tehnikaid oma loominguga teostamisel.

Progressiivne ehk konstruktivistlik lähenemine peab esmatähtsaks õpilase tegevuslikku aktiivsust. Õppimist nähakse varasemate kogemuste rakendamiseks uute teadmiste loomise protsessis (Krull, 2001). Õppija uurib, saab kogemuse ja siis loob, oskused ja tehnikad omandatakse kogemise käigus.

Mõlemad on kasutatavad kontseptsioonid erineva lähenemisega ja erineva tulemusega.

Kunstitegevus koolieelses eas

Koolieelses eas peaks kunstikasvatuse sisuks olema praktiline tegevus, vaatlemine, vaadeldava analüüsimine, vahendite käsitlemise oskuse omandamine ning tutvumine mitmesuguste materjalidega ja töövahenditega.

Koolieelse kunstitegevuse eesmärk on arendada laste loovust, eneseväljendusoskust, käelisi oskusi ja kujutlusvõimet.

Kunstiõpetuse kaudu õpivad lapsed lisaks loodavale loomingule:

- Emotsionaalset väljendust – väljendama oma tundeid ja mõtteid läbi kunsti.
- Peenmotoorikat – arendades käte ja sõrmede liigutuste täpsust ning koordinatsiooni.
- Probleemide lahendamist – katsetades erinevaid materjale ja tehnikaid.
- Visuaalset taju – värvide, kujundite ja kompositsiooni tundmaõppimist.

Eelneva loetelu põhjal tõuseb lapse enesehinnang, sest ta kogeb loomisrõõmu, õnnestumist ja ta tunneb uhkust oma loometööde üle.

Kunstitegevus aitab lastel õppida koostööoskusi, arendada keskendumisvõimet ning kasvatada hoolivat suhtumist oma ja kaaslase loomingusse.

Praegu kehtiva riikliku õppekava alusel hõlmab kunst endas kujutamist, kujundamist, kunsti vaatlemist ja vestlusi kunstist. Tegevuspõhiselt voolimist, maalimist, joonistamist ja meisterdamist. Meisterdamine sisaldab erinevate vormide, materjalide, töövahendite kasutamist. Meisterdamise alla kuuluvad ka erinevad käsitöö liigid.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on, et laps:

- tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
- kujutab isikupäraselt ümbritsevaid objekte ja sündmusi ning oma kujutlusmaailma;
- vaatleb, kirjeldab ja kujundab ümbritsevat ning tarbeesemeid;
- kasutab õpitud voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja -võtteid;

- kasutab materjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt;
- vaatleb kunstiteoseid ja kirjeldab.

https://oppekava.ee/wp-content/uploads/2015/07/Oppevaldkonnad_Alusharidus.pdf

Raamatust leiad kunsti õpetamise sisu ja õpetajale õppetegevuse kavandamise ning korraldamise eesmärgid, mille kaudu saavutada õpitulemused.

Välja on toodud 6-7 aastaste laste õpitulemused. Tabelis lk 76 - 77 on soovitatavad õpitulemused vanuseti teemavaldkondadesse paigutatud.

„Tehnilised oskused aitavad kunstitegevuses kaasa lapse tööde mõjukusele. Erinevate oskuste omandamine võimaldab lapsel oma mõtteid mitmekesisemalt väljendada ning põnevamaid töid luua. Õpetaja peab jälgima ja suunama nende oskuste kujunemist ning plaanima töid ja tegevusi, mis nende arengut soodustavad.” Tea Oll (2009).

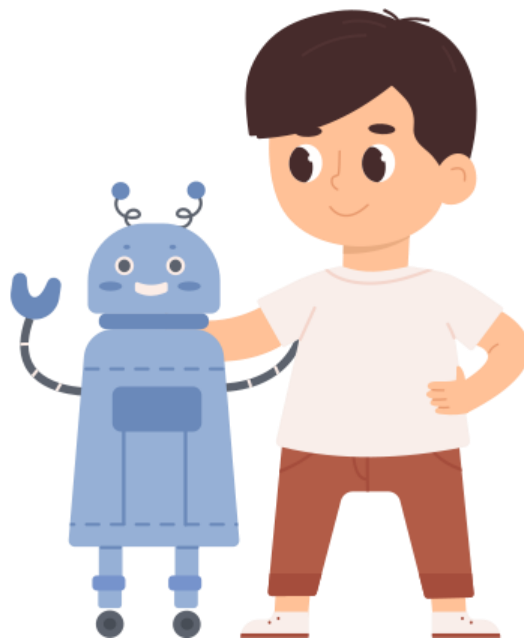
Tea Oll (lk 79) soovitab järgida kunstiõpetuses mõningaid põhimõtteid. Millegi kujutamiseks on vaja esmalt vaadelda. Vaadelda võib silmadega, aga vaadelda võib ka vormi ja eripärade tajumiseks kompida vaadeldavat. Soovitatakse vaatlemise järgselt objekti voolida ning seejärel meisterdada, et kinnistada vormi tajumist. Alles siis maalida ning lõpuks võimaldada lapsel eset joonistada. Lapsed tihti jooksevad kohe joonistama, kuid siis ei ole ise rahul oma tulemusega ning olles pettunud, ei soovi laps enam proovida.

□ Tutvumine kunsti tegevuskavadega ning nende analüüs. Valdkonna raamatus on vanuseti välja toodud, mida võiks laps osata:

https://oppekava.ee/wp-content/uploads/2015/07/Oppevaldkonnad_Alusharidus.pdf

Uue rakenduva õppekava põhjal peaks kõike seda siduma robotika ja muu digitehnoloogilise õppega, mis on lasteaias võimalik tehnilise baasi olemasolul.

Laps ja kunstitegevus

Kunstis ei ole oluline kaunis tulemus, vaid laste positiivsed emotsioonid ning võimalus ennast loovalt väljendada ning protsessi nautida. Eduelamuse kogemine innustab lapsi kunstiga tegelema. Erinevad tehnikad võimaldavad lapsel olla loovad ja rakendada oma nägemust kunsti valdkonnas. Õpetades erinevate materjalide töötlemist, tehnikaid ja oskusi, anname võimaluse lapsel väljendada oma maailmanägemist.

Heaks meeleolu loojaks on muusika, jutu lugemine / loo jutustamine, mäng, katsetamine, lavastamine.

On loomulik, et suure grupiga töötades on mõned tööd tehnikate või oskuste õppimiseks. Omades oskusi saab laps katsetada omi lahendusi. Isikupärane väljendusviis tekib lapse vahendite ja tehnikate valikutes.

Kunstitegevus ei ole ainult tubane tegevus. Looduses tegutsedes on oluline juhendada lapsi kombineerima erinevaid looduslikke materjale aga ka ohutut prügi.

Lapselt on hea küsida analüüsivaid küsimusi, miks ta just sellisel viisil kujutas esemeid, olukordi või nähtusi. Kui ta ise ei ole oma tööga rahul, saab last julgustada, aga ka õpetada tolerantselt suhtuma kaaslaste loomingusse. Õpetaja roll on olla tunnustav ja julgustav ning hoiduda hinnangute andmisest.

Käsitöö sh rahvusliku käsitöö õpetamine on spetsiifiliselt seotud kindla oskuse õppimise, omandamise ja tulemuse saavutamisega.

Meisterdamiseks ei pruugi laps vajada eelteadmisi ja ta suudab luua oma ideele rakendusliku vormi. Meisterdamise protsess võib olla lapsele ka mäng.

Kunsti õppimise ja õpetamise meetodid

Tegutsemise aluseks on didaktika põhiprintsiip: kergemalt raskemale ja lähemalt-kaugemale, mis tähendab ealiste iseärasuste ja lapsest lähtuva omapära arvestamist.

Esimeseks ja vanimaks peetakse kopeerimismeetodit, milles on oluline täpsus värvide nägemisel, kompositsiooni tajumisel ja etteantud kujundi/temaatika jäljendamisel. Olemas peab olema, mida jäljendada.

19. sajandi keskel seostati joonistamist analüütilise mõtlemisega ja aluseks oli geomeetria – geomeetrilise meetodi eestvedajateks olid Ramsauer ja Hippius. Sealt arenes edasi läbi geomeetria natuuri kujutamise vormide nägemise kaudu. Oluliseks peeti geomeetrilist vormi. Natuuri meetodis on keskne lapse loovusega arvestamine. Geomeetria ja loogiline ülesannete süsteem on lastele võõras, pigem meeldib neile joonistada inimest, mitte geomeetrilisi vorme.

Kunsti õpetamise meetodid eelkoolieas keskenduvad lapse loomuliku uudishimu, loovuse ja käelise oskuse arendamisele mängulistes tegevustes.

- Avastusõpe, milles lapsed saavad ise katsetada erinevaid materjale ja tehnikaid. Õpetaja ei anna ette rangeid reegleid, vaid julgustab lapsi avastama ja looma omal moel. Lastel võimaldatakse vabalt eksperimenteerida.
- Mänguline õpe, milles kunstitegevus toimub läbi mängude, lugude või rollimängude. Näiteks: lapsed loovad joonistusi või kollaaže vastavalt loetud muinasjutu tegelastele.
- Jäljendamine ja eeskuju, milles õpetaja näitab ette mõnda tehnikat või kunstivõtet, mida lapsed saavad proovida. Näiteks: õpetaja demonstreerib, kuidas joonistada lihtsat maastikku või segada värve.
- Projektipõhine lähenemine, milles teemakesksete projektide kaudu uurivad lapsed süvendatult taimi, loomi, materjale jne. Näiteks: "Aastaajad" projekti raames tehakse erinevate tehnikatega kevade, suve, sügise ja talve teemalisi kunstiteoseid.

- Sensoorne lähenemine, milles keskendutakse tunnetuse arendamisele läbi erinevate materjalide (liiv, vesi, savi, kangas) ja tekstuuride.
- Ühistöö, milles lapsed loovad koos ehituslikke projekte, seinamaale või kollaaže.
- Looduslike materjalide kasutamine kunstitegevustes sh lehed, oksad, kivid, liiv jne.
- Fantaasiamäng, milles looming seisneb lapse kujutlusvõime ja fantaasia väljendumises. Fantaasiamängus lapsed loovad pilte unistuste maailmast või kujutavad enda väljamõeldud tegelasi kujutletud tegevustes.

Kõik need meetodid võimaldavad anda positiivset tagasisidet, pakuvad loomiserõõmu ja protsessi nautimist, milles tulemus ei ole kesksel kohal. Lõpptulemuse väheoluliseks pidamine võimaldab kunstitegevusel olla ka teraapiline protsess, muutes laste meeleolu.

Laste meeleolu sõltub omakorda eduelamusest. Kui laps valdab erinevaid tehnikaid, tunneb ta emotsionaalset rahulolu tehtust, kui aga asi välja ei tule, on ta pettunud ja pahane ning valmis loobuma igasugusest kunstist. Laps vajab täiskasvanu tuge oma loomingu väärtuste märkamisel aga ka teadmisel, et tööd võib parandada, muuta, täiendada ning uuesti teha. Sarnase temaatika ja tehnikaga tööd võib korduvalt teha.

Lapse kunstitööd Edna Vahteri ühe minuti loengu põhjal on:

- loovad, unikaalsed, originaalsed;
- mitmekülgsed, individuaalsed ja avatud;
- protsessile ja edule orienteeritud, milles puudub hirm ebaõnnestuda;
- lapsele valikuid pakkuv ja sisaldab lapse eneseväljendust ning laps võib öelda uhkusega - "Vaata, ma täitsa ise tegin.";
- lastele meeldivad, kuid ei pruugi rahuldada täiskasvanut, kuna lõpptulemus pole nähtav või ei ole arusaadav.

<https://www.tlu.ee/uudised/uhe-minuti-loeng-mis-laste-kunst>

Kunsti õpetamine ja loomine sisaldab endas erinevaid aspekte:

- **Esteetiline kasvatus** tähendab laste ilu- ja kunstimeele arendamist ning loovuse toetamist, õpetades märkama ja hindama ilu nii looduses, kunstis kui ka igapäevaelus.
 - Erinevate kunstivormide tutvustamine - maalid, skulptuurid, illustratsioonid jne.
 - Materjalide ja tehnikate mitmekesisus (vesivärvid, kriidid, savi, looduslikud materjalid).
 - Loodusest inspiratsiooni ammutamine - õues looduse värvide, mustrite ja vormide märkamine. Loodusmaterjalide kogumine ja kasutamine (lehtedega trükkimine, kividele maalimine jne).
 - Kompositsiooni arendamine, kuldlõige. Õpeta märkama tasakaalu, rütmi, kordusi ja värviharmoniat oma töödes.
- **Tundekasvatus** kunstitegevuses tähendab laste emotsionaalse väljendusoskuse ja eneseteadlikkuse arendamist läbi loovuse. Kunst annab lastele turvalise võimaluse oma tundeid väljendada, neid mõista ja töödelda:
 - Värvide ja materjalide kasutamine tunnete väljendamiseks. Julgusta lapsi valima värve vastavalt oma tujule (näiteks soe punane või oranž rõõmu väljendamiseks, sinine rahulikuks või hall kurvaks meeleoluks). Erinevate materjalide kasutamine (näiteks pehme vatt vs. teravad paberiribad) aitab tunnetada ja väljendada emotsioonide tugevust.
 - Vabajoonistamine ja maalimine tunnete peegeldamiseks. Pärast kunstitööd vestle lapsega: "Milline tunne sul seda tehes oli?" või "Mida su pilt räägib?"
 - Abstraktne tunnete kujutamine värvidega.
 - Muusika ja kunsti ühendamine. Mängi erineva meeleoluga muusikat ning palu lastel maalida või joonistada, mida nad tunnevad.
 - Lood ja pildid tunnete tõlgendamiseks. Tutvusta lastele kunstiteoseid või illustratsioone ning arutlege: "Mis tunne sellel tegelasel võiks olla?" või "Millise loo see pilt räägib?"

Kunstitegevused ei peaks olema seotud ainult tulemusega, vaid pigem protsessiga, mis aitab lastel oma tundeid avastada ja väljendada.

- **Emotsionaalne kasvatus** suunab last väljendama oma tundeid ning suhtlema teistega harmooniliselt.
 - Õpetatakse lapsi ära tundma ja nimetama oma emotsioone (rõõm, kurbus, viha, hirm jne). Kasutatakse tunnete pilte, peeglimänge ja lugusid, kus tegelased kogevad erinevaid emotsioone. Julgustatakse lapsi rääkima oma tunnetest sõnadega, mitte käitumise (nt löömise või jonnimise) kaudu. Kasutatakse näiteks lauseid: "Ma tunnen end kurvana, kuna...", "See tegi mind rõõmsaks, kui...". Mängitakse rollimänge ja arutatakse, kuidas erinevates olukordades võiks teisi aidata või toetada.
 - Õpetatakse lastele viise, kuidas rahuneda ja tulla toime keeruliste tunnetega (sügav hingamine, rahustavad tegevused, sh tunnete joonistamine, maalimine, voolimine).
 - Harjutatakse konfliktide rahumeelset lahendamist ja enesekontrolli oma valitud või loodud tegelaskujude abil, konstrueerides endale turvalise teose.
 - Tunnete täring – veeretatakse täringut, mille külgedel on erinevad pildid, mille põhjal luuakse endale meeldivaid lauseid, lahendust pakkuvaid lookesi.

Tugev emotsionaalne kasvatus aitab lastel kasvada tasakaalukateks ja hoolivateks inimesteks, kes suudavad oma tundeid mõista ja teistega hästi suhelda.

- **Vaimne kasvatus** aitab lastel avastada ja mõtestada maailma sügavamal tasandil, arendades nende eneseteadvust, loovust ja sisemist tasakaalu. Kunst pakub võimaluse väljendada oma mõtteid ja väärtusi, aidates samal ajal kaasa lapse hinge- ja väärtusmaailma kujunemisele.
 - Eneseväljenduse ja eneseteadlikkuse õpetamise käigus julgustatakse lapsi mõtlema: "Mida ma tahan oma tööga öelda?", "Mida see minu kohta räägib?".

- Areneb lapse sisemine rahulolu ja tasakaal. Kunstitegevused aitavad lastel lõõgastuda ja keskenduda hetkes olemisele. Sobivad kõik rahustavad tehnikad, nagu vesivärvide voolavuse jälgimine või savitöö.
- Looduse ja elu väärtustamine. Kasutatakse looduslike materjale, et arendada austust ja tänulikkust ümbritseva maailma vastu.

Kunst annab lastele võimaluse väljendada oma mõtteid ja tundeid visuaalsel moel.

- **Kõlbeline kasvatus** keskendub laste moraalsete väärtuste, vastutuse ja õigete valikute arendamisele.
 - Väärtuste arendamine läbi kunstiliste väljenduste võimaldab lastel uurida, kuidas nende teod ja valikud võivad mõjutada teisi inimesi. Arutelud, mõtete ja arusaamade erinevused, väärtused nagu ausus, lahkus ja õiglus kujundavad lapse kunsti maitset ja hoolivust teiste kunstitööde vastu. Laps soovib kujutada pildil oma pere, sõpru, tehes seda hoolikalt ja positiivselt.
 - Koostöö ja jagamise väärtustamine. Kunstitegevuse käigus õpitakse jagama materjale, ruumi ja ideid, arendades koostööoskusi ja teistega arvestamist. Ühisprojektid, grupipildid, koos skulptuuri tegemine, õpetavad kollektiivselt looma ja osalejatega arvestama.
 - Isiklik vastutus ja austus loodu vastu. Lapsed õpivad oma tööde eest vastutust võtma ning austama oma ja teiste loomingut. Õpetatakse ka oma tööde lõpetamist, julgustades keskenduma ja olema hoolikas.
 - Looduse ja keskkonna väärtustamise kaudu õpetatakse lastele keskkonnahoidlikkust, looduse ilu hindamist.

Kunstikasvatuse kõlbeline kasvatus aitab süvendada jaatavat suhtumist elunähtustesse, armastust ümbritseva looduse, inimeste, töö ning kõige hea ja õiglase vastu.

- **Töökasvatus** - selleks, et luua on vaja end füüsiliselt pingutada, teha tööd, õpetades lastele vastutust, järjekindlust, detailidele ja materjalide tundmist.

Kunstitöö loomisel on oluline pingutus, mis omakorda arendab lapses kannatlikkust ja enesekindlust.

- Õpitakse, et kvaliteetne kunstiteos ei tule kiiresti ega kergelt, vaid vajab aega ja vaeva ning oluline on keskenduda protsessile, mitte ainult lõpptulemusele. Lapsed õpivad töötama järjepidevalt ja olema oma tegevustes põhjalikud.
- Lastele antakse vastutus oma kunstitegevuse eest, olles osa loomise protsessist: näiteks materjalide hoolikas valimine ja säästlik kasutamine. Õpetatakse lastele, et teos ei valmi hetkega, vaid vajab erinevaid etappe (alustamine, täiendamine, lõpetamine), näiteks skulptuuri voolimine savist.
- Õpetatakse lahendama probleeme, milles areneb laste loogiline mõtlemine.

Füüsiline areng sisaldab jäme- ja peenmotoorika arendamist, peenmotoorsed oskused aitavad lapsi nii igapäevaelu tegevustes kui ka akadeemilistes oskustes. Peenmotoorsed oskused on vajalikud igapäevategevustes: riidesse panek, söömine, asjade kokkupanemine või saapapaela sidumine. Siia alla kuuluvad harjutamist ja suunamist vajavad tegevused: pliiatsihoid, käärde kasutamine, noaga toidu lõikamine jne.

Kunstitegevustes saab laste liikumisvõimekust arendada loomulikult ja lõbusalt, pakkudes samas ka loovuse ja eneseväljenduse võimalusi. Kunstitegevustes nagu joonistamine, maalimine ja modelleerimine arendatakse laste käe-silma koordineerimist, mis aitab neil paremini oma liikumisi kontrollida.

- Peenmotoorika, nagu käte ja sõrmede osavus (olles kirjutamise eelsoos), arendab täpsust ja koordineerimist. Kunstitegevused, mis nõuavad väikeste detailide täpsustamist või väikeste objektide käsitlemist, aitavad peenmotoorikat arendada. Jäme- ja peenmotoorika arendamise tegevused kunstitegevuses
- Jämeharjutamiseks on vaja teha töid kogu kehaga suurtele paberitele, maa- või lume pinnale, rannaliivale jne, soodustades laia

liikumisulatus kasutamist, tasakaalu ja koordinatsiooni harjutamist, tugevdades õlavarre ja keha lihaseid.

- Liikumismängud ja tantsimine, sh rahvatantsu õpitud sammude kasutamine aitab jõuda loovtantsuni, milles lapsed liigutavad oma keha ja käsi kooskõlas kunstiga (nt kehamaali tegemine või liikumine, mis on seotud värvide või vormidega).

Mõlema mootorika arendamine aitab lastel sooritada igapäevaelu ülesandeid ja valmistada neid ette tulevaseks õpinguks.

Millised on lapse vajadused?

- Mängimisvajadus – ka loomine ja lihtsalt värvimine võib olla mäng;
- fantaseerimisvajadus;
- motoorse kaasaelamise vajadus (keha liigub koos tegevusega), joonistada seinatahvlile, seinale tõmmatud paberile, põrandal olevale paberile, mida väiksem laps seda suurem paber;
- suhtlemisvajadus – lapse mõtted, suu ja käsi töötavad koos, laps vestleb joonistatavaga, iseendaga, teiste lastega;
- rütmi tajumine ja tekitamise vajadus. Rütm on looduses, muusikas, rahvarõivastes, kõnes, liikumises, tegevuste kordamises jne;

- ruumi liigendamise vajadus – asju sätitakse ritta, paigutatakse ümber, võrreldakse;
- äratundmine ja kordamise vajadus – eduelamust tahetakse kogeda üha uuesti;
- esteetiline vajadus – vajadus kõige kauni järgi;
- sümbolite avastamise vajadus – õpetaja peaks innustama lapsi sümboleid leidma ja nendega mängima ning neid kujutama.

Õpetamise stiilid ja eesmärgid

Millist suunda ja kasvatustiili peetakse oluliseks, sõltub ajastust, lapsevanemast ja õpetajast.

Vanemate ja õpetajate kasvatustiile võib jagada paari olulise omaduse järgi kaheks grupiks ning neljaks stiiliks. Ühel pool nõudlikkus või distsipliin lapse suhtes. Teisel pool toetus või soojus, mida täiskasvanu lapsele jagab.

Kasvatustiile neli: autoritaarne, autoriteetne, mittepühendunud ja järeleandlik.

Kasvatustiilide mõju lapse käelisele arengule on tuntav mistahes suunda rõhutades ja kogetav lapse tegutsemist jälgides.

Õpetamise eripära sõltub eesmärgist. Kui eesmärgiks on õpetada mingeid tehnikaid ongi laste tööd:

- sarnased ja tunduvad masstoodanguna;
- vastavad õpetatava oskuse struktuurile;
- sisaldamas õpetaja eeltöölist panust;
- keskaegsele kopeerimise ja jäljendamise meetodile sarnased;
- sõltuvad õpetaja poolt valitud temaatikast vastavalt nädala, kuu või projektiplaanile;
- ebaõnnestumise tunnet tekitavad, kuna oskused ei ole omandatud (neid alles õpitakse) ja valmistöö ei pruugi sarnaneda õpetaja näidisele.

Oluline on võimaldada õpitut tehnikat kasutama mitmete vabateemaliste tööde tegemiseks.

Kunstivaldkonna oskused vajavad:

- vaatlemisoskuse arendatust/arendamist;
- tehniliste oskuste (materjalide ja vahendite kasutamise oskust ja ohutustehnikat);
- kaasasündinud kognitiivset võimekust ja loovust;
- edenemist soodustavat mõtteviisi ja vajadust kogeda lõpetatust.

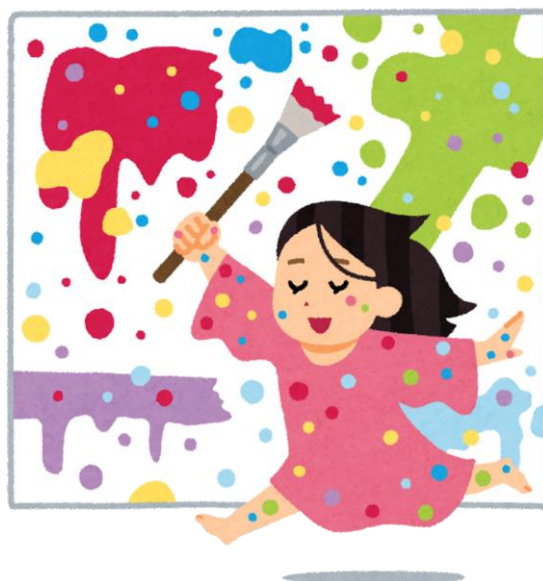

Erinevad kunstiliigid ja rakendusvõimalused

Loovisikute ja loomeliitude seaduse alusel on Eesti Vabariigis põhilised kunstiliigid arhitektuur, audiovisuaalne kunst, disain, etenduskunst, helikunst, kirjandus, kujutav kunst ja stenograafia. Iga liik sisaldab endas mitut erinevat kunstiliiki. Põhilisteks kunstiliikideks üldises mõttes on: visuaalkunst (kujutav kunst, tarbekunst, keraamika, maalikunst, graafika, fotograafia, skulptuur), kirjandus (proosa, luule, näitekirjandus), etenduskunstid (muusika, teatrikunst, näitekunst, tantsukunst).

Lasteaias on levinum kujutav kunst, milles rõhutatakse ja otsitakse reaalsust (inimesi, objekte ja keskkonda). Kujutava kunsti osadeks on maalikunst, graafika, skulptuur, graafika (trükitehnikad, kirjakunst, kuulutused, plakatid, arvutigraafika, pliiatsi, söe ja tušijoonistused). Monumentaal-dekoratiivskulptuuri saab lasteaias vähe kasutada, aga lumelinnakud ehitusplastika osana, kogu lasteaias leiduvate lego klotside suurehitus jne on võimalikud. Reljeefkunst oma tasapinnalise põhjaga on lasteaias enam levinud kunstiliik. Tarbekunsti alla kuuluvad klaasikunst, nahkehistöö, metallehistöö, keraamika, puitehistöö ja tekstiilitööd.

Eraldi võiks välja tuua kunstkäsitöö mõiste, mille alla kuuluvad kõik rahvakunstiga seotud mis tahes kunsti valdkonda hõlmavad käsitsi või osaliselt käsitsi valmistatud rahvuslikud esemed.

Vaatlusoskus

Vaatlusoskus ja oskus “nägema õppida” on laste loovuse, tähelepanelikkuse ja visuaalse mõtlemise arendamisel olulised. Kunstitegevused pakuvad suurepäraselt võimalust õpetada lapsi märkama detaile, eristama värve ja vorme ning mõistma maailma sügavamalt.

Vaatlusoskuse ja nägema õppimise eesmärgid:

- Lapsed õpivad tähelepanelikult vaatlema objekte, inimesi ja loodust, märgates värve, kujundeid, tekstuure ja valguse ning varjude mängu. Vaatlusoskuse abil õpivad lapsed kunstis oma tähelepanekuid edasi andma, olgu see siis realistlik joonistus või abstraktsem väljendusviis. Õpivad märkama ümbritsevat maailma vaadeldes taevast erinevatel kellaegadel ja proovides värvide segamise kaudu seda kunstis väljendada. Loodusobjektide uurimine ja joonistamine, mille käigus kogutakse lehti, oksa, kive ja uuritakse nende tekstuure ning proovitakse neid võimalikult loomutruult kujutada.
- Kunstitegevused õpetavad lapsi keskenduma ühele objektile või nähtusele, treenides silmade ja aju koostööd arendades oskust näha erinevusi ja sarnasusi.
- Valguse ja varjude mängu jälgimine. Lapsed vaatlevad, kuidas valgus ja vari mõjutavad objekte ning proovivad seda joonistuses või maalil edasi anda.
- Kunstiteoste analüüsi käigus vaadeldakse kuulsate kunstnike töid ja arutletakse, milliseid värve, kujundeid ja detaile on kasutatud.

“Leia ja märka” mäng, milles lastele näidatakse pilte, millel nad peavad leidma teatud detailid või eristama erinevaid varjundeid.

Loominguline peegelkiri või joonistamine, kus pool pildist on valmis, teine pool tuleb lastel detailselt joonistada, järgides sümmeetriat ja proportsioone.

Fookuse ja tähelepanu treenimise juurde kuulub vaikne vaatlus, mille käigus lapsed vaatlevad mõnda eset või pilti 1-2 minutit ilma segajateta, seejärel joonistavad või kirjeldavad, mida nad nägid.

Kiire visandamine. Lastele antakse lühike aeg objekti vaatlemiseks ja nad peavad selle kiiresti üles joonistama, treenides tähelepanelikkust ja kiiret reageerimist.

Tajuharjutused – lapsed katsuvad eset silmad kinni ja proovivad seda seejärel joonistada ainult tunnetuse põhjal.

Värvide ja vormide tajumine. Värvide üleminekute jälgimine ja segamine. Lapsed segavad erinevaid värve, et jäljendada looduses leiduvaid värvimuutusi.

Geomeetrilised kujundid igapäevaelus – vaatleme ruumis ja looduses erinevaid kujundeid ning kujutame neid kunstis.

Vaatlusoskuse arendamine kunstitegevustes aitab lastel õppida ümbritsevat maailma sügavamalt mõistma ja seda oma loomingus väljendama. Läbi erinevate tegevuste õpivad lapsed märkama värvide nüansse, vormide omavahelisi seoseid ning süvenema detailidesse. See oskus ei ole oluline mitte ainult kunstitegevustes, vaid ka igapäevaelus, muutes lapsed ümbritseva suhtes tähelepanelikumaks ja teadlikumaks.

Õpetaja roll kunstitegevuste motiveerimisel

Kõik laste tööd on omamoodi ilusad ja ainulaadsed.

Õpetaja roll ja peamine ülesanne on luua turvaline ja toetav keskkond kunstiga tegelemiseks, kus lapsed saavad vabalt oma ideid väljendada ja uusi oskusi arendada.

Mitmekülgsete materjalide ja tehnikate õpetamine ja kasutamise võimaldamine tagab laste uudishimu proovida erinevaid kunstivorme, huvi eksperimenteerida värvide ja geomeetriliste vormidega. Õpetaja roll on õpetada mitte kartma vigu, kuna kunst on tihti seotud katsetamise ja avastamisega. Kunsti tegevuste õhkkond ja ülesanded peaksid olema huvitavad ja lõbusad.

Õpetaja peamine roll seisneb julgustavas tagasisides, mis on igale lapsele individuaalse sisuga, aidates lapsel mõista oma tugevaid külgi.

Kunsti tutvustamine lastele

Laste silmaringi avardamisel ja maailmavaate kujundamisel on oluline tutvustada kunsti juba koolieelses eas.

Lastele näidatakse ja tutvustatakse erinevaid kunstiteoseid (maalid, skulptuurid, fotod ja graafika). Samuti võiks tutvustada tuntud kunstnike teoseid, näiteks Kandinsky, Van Gogh, Picasso või meie Eesti kunstnike, arvestades laste vanust ja arusaamisvõimet. Lugude jutustamine kunstiteoste põhjal arendab laste fantaasiat ja loovat mõtlemist.

Selgita lastele, et ka kodu kaunistamine, kodutekstiil, arhitektuur, klaasikunst jne on kellegi loodud kunst ja meie igapäeva ilu osa.

Joonistamise kaudu kujutamise eeluskused

Kritseldamine on motoorse tegevuse tulemus, kui sellele lisandub silma ja käe koostöö ja vaimne dimensioon, muutub see joonistamiseks. Esimene pliatsiga (värviga) tehtav tegevus on kritseldamine ja kuni laps oma tööga kontaktis pole, ei ole temal selle jaoks ka sisu. Kohe kui laps pöördub oma töö juurde, tekib tihe kritseldus ja see võib kujutada tema jaoks midagi. Täiskasvanu küsib, kas see on sassis lõngakera (konkreetne mõtlemine) või putuka lend (divergentne mõtlemine), mõlemal juhul laps on rõõmus, et sa selle ära tundsid, mis sest, et ta ise ei pruugi mõista, mida täiskasvanu välja pakkus.

Kujutamise eelne etapp on karakulide, mullikeste või kaarjoonte tekkimine kritselduste sisse või kõrval, mis on skemaatilis- formaalne kujutamine. Nendel pildidel on juba midagi, mida laps soovib edastada. Ta harjutab ning vaatleb, kuidas välja tuleb.

Kritseldamise käigus nõustub laps täiskasvanu pakutud ideedega ja hakkab juhuslikes joontes märkama midagi tuttavat. Kolmandaks eluaastaks peaks laps olema teadlik, et ta ei kritselda niisama, vaid tema joonistus kujutab midagi, mida ta soovib paberil kujutada.

Joonistamine võib muutuda elu ilmestavaks mänguks, milles imiteeritakse elulisi olukordi. Veidi hiljem lisandub sõnade kasutamine ehk joonistamise ajal laps räägib kogetut või oma fantaasialugu. Lõpuks on joonistamine objekti teadlik kujutamine.

Loovus ja loovuse arendamine

□ Kohustuslik lugemine: <https://oppekava.ee/loovuse-toetamine-hariduses>

Loovuse arendamiseks soovib Eda Heinla võtta laste taipamiste (ka mittesobivate) kuulamiseks aega.

- „Näen, et avastasid midagi, kas tahaksid meiega jagada?“
- „See fakt pani sind mõtlema, jaga meiega oma mõtteid!“
- „Sul on vist oma lahendus, räägi meile ka!“

Loovalt õpetamist võimaldavad innustavad õppimise meetodid, materjalid ja keskkond ning õpetaja enesekindlus ennast loova inimesena tunda. Õpetamisel on oluline võtta aega märkamiseks, kuulamiseks ja tunnustamiseks.

Loovas organisatsioonis tegutsevad loovad õpetajad. Loovusele suletud keskkonnas ei saa arendada loovust.

Loovmõtlemine areneb kognitiivse protsessina vajaduspõhiselt ehk argiloovus: kuidas paremini asju paigutada, tuba kaunistada, maitsvamat sööki teha jne.

Eda Heinla toob esile, et loovuse arenguks on vaja kolme komponenti: eksperti (täiskasvanu või eakaaslane), õppimist võimaldavat keskkonda ja õppijat.

Loovus on lasteaias väga oluline, kuna see aitab lastel arendada probleemide lahendamise oskusi, eneseväljendust ja oma unikaalse maailmapildi kujunemist. Avatud ülesanded, kus ei ole kindlaid reegleid või lõpptulemust, võimaldavad lastel oma loovust täielikult arendada. Näiteks võib õpetaja pakkuda erinevaid materjale (plastiliin, paber, värvid, loodusmaterjalid), kuid lastel on vabadus otsustada, kuidas neid kasutada. Lastele tuleb anda võimalus improviseerimiseks, rollimängudeks ja fantaasialugude jutustamiseks. Oluline on, et õpetaja julgustaks ja toetaks iga lapse individuaalset loovust. Muusika ja liikumine on loovuse arendamiseks suurepäraseks vahendiks. Muusikalised tegevused, nagu laulmine, tantsimine, pillide mängimine või muusikaliste lugude kuulamine, aitavad lastel avardada oma loovust ja arendada rütmitunnetust.

Kunstitegevuse integratsioon teiste valdkondadega

Kunst ei pea olema eraldiseisev tegevus; selle ühendamine teiste õppevaldkondadega, nagu keel ja kõne, matemaatika, keskkond ja mina, suhtlemine, muusika ja liikumine, aitab lastel mõista, kuidas erinevad teadmised ja oskused omavahel seostuvad.

Kunstitegevus peaks olema eelnevalt õpetaja poolt ettevalmistatud st materjalid ja töövahendid on kättesaadavas kohas.

Antud tekstis on kirjeldatud erinevaid võimalusi, kuidas integreerida erinevaid ainevaldkondi kunstiga. Mainimata on veel matemaatika integreerimine. Mõned võimalused: geomeetrilised kujundid, mõõdud ja mustrid on kunstis sageli esindatud ja neid saab kasutada mustrite loomisel, korduste ja sümmeetrilisuse märkamisel.

Lapsed saavad teostada geomeetriliste kujundite abil (ruudud, ringid, kolmnurgad) ja erinevaid tehnikaid kasutades eriilmelisi teoseid. Lastele saab

õpetada mõõtmist ja proportsioonide märkamist, kasutades erinevaid mõõtühikuid, nagu pikkus, laius, kõrgus või lähedal ja kaugel olevat silmapiiri. Suurte ja väikeste objekte maalimine arendab suuruste ja ruumi taju. Lapsed loovad kunsti suurtes formaatides, kasutades keha liikumist ja spontaansust, näiteks lõuendi värvimiseks liikumise kaudu, maalimine seinale või põrandale järgides eelnevalt ette joonistatud kontuuri jne.

Värvide maailm

Värv ja vorm on laste arengu seisukohalt olulised elemendid, kuna need aitavad arendada visuaalset tajumist, loovust, ruumitunnetust ja kujutlusvõimet.

Värvide segamine ja nende kasutamine erinevates tegevustes eesmärgiga värve ära tunda ja neid nimetada. Värvidega eksperimenteerimine tutvustab värvide moodustumist. Näiteks segades punast ja kollast saab oranži või sinist ja kollast saab rohelise värvi ja valge värvi lisamine värvidele muudab kõik värvid heledamaks ning musta värvi lisamine muudab värve tumedamaks. See aitab lastel mõista, kuidas värvid moodustavad uusi toone ja avardab nende arusaama värviteooriast.

Õpetaja saab rääkida sellest, kuidas erinevad värvid võivad tekitada erinevaid tundeid ja meeleolusid.

Värvid kui vahendid

Värvid oma olemuselt ja kasutamiskiisilt on erinevad.

Akvarellvärvid on kuivad tabletid, mis võivad olla ka valatud vormikarpi. Kasutatakse ka akvarellpliiatseid, vildikaid, pastelle. Akvarellina saab kasutada ka toiduaineid nagu kohv, tee, punapeedi keeduvesi jne.

Guašš on veepõhine värv, mis on väga mitmekülgne, suutes segunedes luua palju toone. Guaššvärv on sisuliselt raske akvarellvärv, mis kuivab palju läbipaistmatult kui tavalised akvarellvärvid. Veega lahustades saab luua läbipaistvaid kihte. Kuigi guašš pole nii tuntud kui õli- või akrüülvärvid, on see mitmekülgse ja kasutusmugavuse tõttu paljude kunstnike eelistatud meedium. (Wikicell, 2021)

Guašš on hea kattevärv ja värvipinda on võimalik korduvalt üle maalida. Värv kuivab kiiresti ja värvitud pind jääb matt, on kergesti kahjustatav ehk õrn.

Tempera maalikunstis on pärit antiikajast. Kuni õlivärvide täiustamiseni 15. sajandil oli munatempera üks levinumaid maaliliike terves Euroopas. Munaõli temperat kasutatakse sisetöödel puit-, krohvi- ja kipspindadel, peenematel tiseritöödel, dekoratiivmaalingutel. Koosneb munakollasest ja/või munavalgest, linaõlist, veest ja pigmendist. Tänapäeval kauplustest saada olevate temperavärvide sideaineks on kunstlik emulsioon. Sisaldab palju erinevaid tüüpe liimaineid. Temperavärvi pind on pigem läikiv. Tempera värv on odav, tervise- ja keskkonnasõbralik, vastupidav ning kulumiskindel. Kuid kokkusegatud värv säilib vähe aega, värvi kuivades toonid muutuvad heledamaks ja valge ei pruugi valgeks jääda (toon koltub) ja värv kuivab pikka aega.

Akrüül on sünteetiline plastvärv, mis võeti kasutusele 1960. aastatel. Akrüülvärv on vesivärv, mida saab veega lahjendada, kuid ainult enne maalimist. Kuivanud värvi enam veega lahustada pole võimalik. Sideaineks on akrüülvaik. Maalipinnaks kõlbab igasugune rasvavaba pind: lõuend, papp, paber, puit, klaas, betoon, kivi,

kile, savi. Akrüülvärv kuivab kiiresti, värv on mittepleekiv, kuivab veekindlaks, toonid on erksad ja silmatorkavad, elastne ja väga hea katteomadusega.

Õlivärve ilmselt lasteaias ei kasutata.

Pastell on kuivmaal, mida maalitakse pehmele krobedale paberile, kuhu värv jääb kihina paberi pinnale ja seda peab kinnitama fiksaatoriga, et värvikriidi tolmu laiali ei lenduks. Juba 15. saj Itaalias kasutati pastelle maalimiseks. Pastellkriidid on pehmed või tugevad ning omadused sõltuvad sideainest, millest nad on valmistatud.

Pliiatsid sh harilik pliiats, viltpliiats, tindipliiats, tušipliiats

Paljusid pliiatseid, sealhulgas kunstis kasutatavaid, märgistatakse Euroopa süsteemis, mille skaalal on tähised "H" (*hard* 'kõva') ja "B" (*black* 'must') ning "F" (*fine point* 'terav'). Tavaline kirjutuspliiats on "HB". Pliiatsiümbriseid valmistatakse pehmest puidust ja südamik valmistatakse veest, savist ning grafiidi pulbrist. Tehnoloogia leiad internetist. värvipliiatsidel vähendatakse grafiidi hulka või asendatakse see täielikult värvipigmenti pulbriga, segatakse vaha või rasvaga ning täiteainega.

Viltpliiatsi plastikümbrise sees on värviga immutatud vatt või vilt, aga tema ots on valmistatud vildist, mis kirjutab kuni niiskust ja tindi värvi vati sees jätkub.

Tindi ja tušipliiatsid on seni töötavad, kuni jätkub põhiainet pliiatsi värviballoonis. Pastapliiats on õhu eest kaitstud torus voolava konsistentsiga trükivärvi pastat sisaldav pliiats, mis surve avaldamisel toru otsas olevale kuulikesele tekitab jälje. Kunstitööde tegemiseks hakatakse seda enamasti kasutama koolieas ja vihkute servad saavad kaunistatud.

Süsi on ajaloo vanim ja kitsastel aegadel odavaim joonistamise vahend.

Sangviinipulk vormitakse raudoksiidi sisaldavast mullast. Erinevad punased toonid saadakse põhiainele lisatud lisanditest. Sangviini nimetus tuleb ladina keelest *sanguis* 'veri'.

Kriit on peenestatud ja kokku pressitud lubjakivijahust valmistatud pulgake kirjutamiseks ja tumedamale aluspinnale joonistamiseks. Värvilistele kriitidele on lisatud värvipigmente.

Meisterdamine

Meisterdamine koduses majapidamises järelejäänud pisiesemetest, pakenditest, kättesaadavatest laojääkidest jne nõuab materjalide puhtuse kontrolli ning vahel ka nende pesemist, üle värvimist või ohtlike osade eemaldamist.

Detailide omavaheline ühendamise teibi, liimi, liimiriide, paela, traadi või niidiga eeldab valitud ühendamisviisi tutvustamist, õpetamist ja katsetamist lapse poolt.

Materjali omadustega tutvumisel tuleb leida lahendused, milliste liimide ja värvidega on otstarbekas töötada.

Looduslikud materjalid

Loodusest elusloodust kahjustamata võib korjata meisterdamiseks vahendeid, kuid neid tuleb enne kasutamist puhastada. Mõningaid materjale on vaja kuivatada, kas õhu käes või ajalehtede vahel.

Looduslike vahendite kogumise ja kasutamise juhendamisel peab olema teadlik mürgiste taimede omadustest ning oskusest mürgistusi vältida ja mürgistusjuhtude korral vastavalt käituda.

Allikad

Chan, K.-W. & Elliott, R. G. (2004). Relational analysis of personal epistemology and conceptions about teaching and learning. *Teaching and Teacher Education* 20, 817-831.

Krull, E. (2001). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: TÜ Kirjastus.

Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus (2009). *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad*. Kirjastus Studium, Tartu. Kunsti ainevaldkond.

https://oppekava.ee/wp-content/uploads/2015/07/Oppevaldkonnad_Alusharidus.pdf [23.01.2025]